

Recension

Åsa Bergman: Att växa med musik – Ungdomars musikanvändande i skolan och på fritiden. Diss., Göteborg: Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet, 2009. 213 sidor.

Bergmans avhandling är baserad på en etnografisk undersökning genomförd i en högstadiesklass i Göteborg under åren 2002-2005. Hon har följt samma grupp ungdomar under alla tre åren, sammanlagt 29 elever uppdelat på 16 pojkar och 13 flickor. Syftet med avhandlingen är att undersöka hur ungdomar i skolår 7-9 använder musik för att skapa och uttrycka identitet, vad ungdomar lär sig om musik och vilka musikaliska färdigheter de utvecklar i olika sammanhang.

Bergman utgår framför allt från Georg H. Meads och Herbert Blumers teori *symbolisk interaktionism* i vilken en grundläggande idé handlar om att identitet skapas i möten med andra och i de sociala situationer dessa möten sker. En andra teoretisk utgångspunkt är ett *sociokulturellt perspektiv*, där hon diskuterar vad eleverna lärt sig om musik, men också hur de utvecklar musikaliska färdigheter. *Genusperspektivet* är ett tredje perspektiv som setts som användbart då Bergman själv väljer att se könsidentitet som en konstruktion.

Fokus i Bergmans undersökning är hur ungdomarna talar om musik samt de musikaliska handlingar som de ägnar sig åt. Hon har gjort deltagande observationer både i skolan och på fritiden, haft fokusgruppintervjuer samt även kortare individuella intervjuer med var och en av eleverna.

Med utgångspunkt i avhandlingens syfte presenterar och diskuterar Bergman sina resultat utifrån olika teman. Det första temat som tas upp är *musik i vardagen*. Här lyfter Bergman fram hur ungdomarna använder musik vid till exempel läsläsning, som avkoppling samt för att anta olika roller i samverkan med andra. Musik används också för att reglera känslomässiga dalare och toppar, och musik väljs med omsorg utifrån hur man mår och vill må. Nästa tema är *musiksmak*. Här handlar det om att skapa sin identitet genom att visa på smak eller avsmak för en viss typ av musik. Bergman jämför ungdomarnas smakutveckling med en *musikalisk väska* eller *smakportfölj* som de packar och packar om. Längst ner återfinns den musik som ligger längst tillbaka i tiden, som de har en lång relation till och som blir kvar trots att portföljen fylls på med ny musik. Detta har stor betydelse för identitetsprocessen genom att ungdomarna antar olika roller och identifierar sig med eller avskärmar sig från olika musikstilar. Det tredje temat rör det *organiserade fritidsmusicerandet* och kulturskola, rockskola och kör är de miljöer som lyfts fram. De elever som återfinns i rockskolan är de elever som visar sig ha högst status bland övriga elever. Den kunskap de har med sig från sitt fritidsmusicerande ger dem också ett kunskapsövertag i skolans musikundervisning, oavsett om de deltar i rockbandsspelande eller körsång.

Tema fyra är *skolans musikundervisning*. På den undersökta skolan är klassen indelad i könshomogena grupper under musiklektionerna. I pojkggruppen är det tydligt att de elever som spelar i rockband på fritiden är de som tar störst plats under de praktiska momenten. De har med sig en kompetens som gör att de lättare uppnår kunskapsmålen med musikundervisningen, i alla fall när det handlar om att spela, skriva egna låtar och framföra dessa. Gruppen

är ojämn kunskapsmässigt och det gör också att de pojkar som inte är speciellt intresserade av musik, och som därmed har en lägre kunskapsnivå, inte kan hänga med i undervisningen och det är också de som slutar gå på musiklektionerna ju längre terminen går. Bland flickorna är kunskapsnivån jämnare och de ägnar också mycket tid åt att prata om sig själv som okunniga. På det sättet sänker de kraven både på sig själv och på omgivningen. Här talar Bergman om *hegemonisk maskulinitet* kontra *normativ femininitet*. Hon menar att rockmusicerande på fritiden möjliggör ett maskulint identitetsskapande, som gör att pojkarna kan göra anspråk på en hegemonisk maskulinitet, där teknisk skicklighet och auktoritet är viktiga egenskaper. Därför har de pojkar som inte spelar i band ingen möjlighet att iscensätta hegemonisk maskulinitet. Femininitet konstrueras i relation till, eller som ett motstånd mot en hegemonisk maskulinitet, och därför kan man inte heller tala om hegemonisk femininitet. Bergman väljer att använda begreppet normativ femininitet som rör egenskaper som måttfullhet, kontroll, inlevelseförmåga och tolerans. Således handlar det inte om att flickorna har sämre förutsättningar att klara av dessa moment i musikundervisningen, utan snarare på att dessa egenskaper är svåra att få ihop med utövandet av rockmusik. Därför blir det också svårare för alla dem som inte kan göra anspråk på hegemonisk maskulinitet att uppnå kunskapsmålen i musikundervisningen, då den är organiserad enligt modellen ”kamratbaserat rockband”. Bergman menar att det är en pedagogisk utmaning att utveckla strategier för att motverka de negativa konsekvenser som det informella lärandet för med sig. Men man kan fråga sig om det är möjligt att göra en generalisering här. Gäller detta för alla skolors musikundervisning eller är det specifikt för den här klassen? Det hade varit intressant att få ta del av musiklärarens resonemang kring musikundervisningen.

Det centrala temat i Bergmans avhandling är identitet och identitetsskapande. Bergman lyfter fram både vardag och skola och ser på hur eleverna talar om, skapar, lyssnar på och använder musik. Detta görs på ett trovärdigt och intressant vis då ungdomarna själv får komma till tals genom olika citat. Ett annat viktigt tema är genusperspektivet. Här för hon en intressant och angelägen diskussion kring hur kön konstrueras och hur detta påverkar elevernas möjlighet att uppnå kunskapsmålen i musikundervisningen. Frågan är om dessa resultat är överförbara till andra ämnen i undervisningen? När kan vi tala om normativ femininitet kontra hegemonisk maskulinitet? Är det möjligt i till exempel svenskundervisningen?

Styrkan i Bergmans avhandling ligger i att vi får en djupdykning i en specifik klass och får följa eleverna och deras tankar om musik under en treårsperiod. Vad det gäller elevernas tankar och tal om musik och musikanvändning är det säkert fullt möjligt att göra generaliseringar. Svagheten ligger i att resonemangen som förs fram kring skolans musikundervisning inte är generaliserbara. Varje skola har säkerligen sina pedagogiska problem och det vore intressant att få följa flera olika skolors musikundervisning för att om möjligt finna en gemensam nämnare. Detta är en avhandling i sig.

Bergmans avhandling rör sig i gränlandet mellan musikvetenskap och musikpedagogik. Det är mycket välkommet med en sådan här text som kan knyta samman dessa både discipliner, som trots att de har mycket gemensamt länge uppfattats som två skilda delar inom musikforskningen.

Eva Kjellander